

ئىستاتىكا (جوانىناسى)

۱ - ۲

ئاسۇ غومەر مستهفا:

«هستکردنى ويژدانى». 5. ياخود «زانىنى هستى زانين به هۆى هسته وه». 6. كه زۆربهى فهيله سووف و بىرمه نده كان ئەم واتايهى دوايى په سه ند ده كن.

زانىنى هستى لاي بومگارتن لىلىيه كى زۆرى تىدايه، به و پىيهى بىركردنه وهى پاراو زۆر روونه، هۆى ئەم لىلىيه ش ئه وهيه كه جوانى له به شه لىله كانى هۆشيارى سادده ايه، به مجۆره دوو جۆر زانيارى ههيه: زانيارى هستى لىل (ئىستاتىكا) و زانيارى عه قلى روون (لۆژىك). 7.

ئىستاتىكا مېژوو به كى كۆنى ههيه كه ده گه رپته وه بۆ (۵۰۰) سال پيش زايين كه بۆ به كه مجار لاي يونانييه كان سه ربه له داوه و به كۆنترين زانست داده نریت كه فهيله سووفه كان و انه بېژانى كاروبارى فكر و هونه ر و فه لسه فه گفتوگويان كرد بىت، كاتىك هه ندىك رامانى

ئىستاتىكا زاراوهيه كى فه لسه فييه بۆ زانستىك به كارد هېنرېت كه «له مه رجه كانى جوانى، پىوانه كانى، تىۆره كانى، له چىژى هونه ريدا، له برباره كانى به ها په بوه سته كان به شوتنه واره هونه ر بيه كانه وه 1، ههروه ها له به رزترين ناسته كانى په بوه ندىيه جوانىيه كانى مرۆف به واقيعه وه ده كۆلېته وه». 2.

وشه ئىستاتىكا (Aesthetic) بۆ به كه مجار له لايه ن زاناي به ناوبانگى ئەلمانى ئەلكسه ندر بۆمگارتن (۱۷۱۴ - ۱۷۶۴ز) له سالى ۱۷۳۵ز له كتيبى (Aesthetic) دا به كار هاتوه. ئەم زاراوهيه «له بنه ر هتدا ده گه رپته وه بۆ يونان و له وشه ئىسىزىس - (Aisthesis) وه رگىراوه». 3. ئەم وشه يه به چه ند واتايه ك لىك دراوه ته وه، له وانه: «هستکردن ياخود تىۆرى هستکردن». 4. يان

پیرۆزه. هه موو نووسه ریک به دوای جوانیدا ده گهری و دهیدۆزیتته وه و لیبی ورد ده بیتته وه ... جوانیی جیهانی ده ره وه، یان به واتایه کی دیکه به دوای جوانی و پیرۆزی وشه عه وداله و له ریکه خستنی وشه کاندای جوانییه کی پتر و مه زتر وه دی ده کا. 11 ئیستاتیکا به شیه وه یه کی سه ره کی مامه له له گه ل جوانیدا ده کات به تاییه تی له هونه ردا، بویه «نه گه ر ئیستاتیکا له (جوانی له هونه ر) دا کورته بکریتته وه له بهر نه وه یه که جوانییه کی تۆمارکرا و نییه تنه ا له هونه ردا نه بیته. جوانی که ره سته ی ئیستاتیکایه ... و کاری ئیستاتیکا شوینکه وتنی ئه م بۆچوونه و شیکردنه وه یه تی. به مجۆره ئیستاتیکا ده بیته زانستیکی تیۆری که له کیشه کانی جوانی ده کۆلێته وه له هونه ردا». 12

(دیوت بارکه ر) بروای وایه ئامانجی ئیستاتیکا ئاشکرا کردنی تاییه تمه ندییه جوړییه کانی هونه ری جوانه، هه روه ها دیاری کردنی په یوه ندی نیوان هونه ر و دیارده شارستانیییه کانی وه ک زانست و پیشه سازی و ره وشت و فه لسه فه و ئایینه. به م تیگه یشتنه ئیستاتیکا جیا وازییه کی ته وای هه یه له لیکۆلینه وه ی میژووی هونه ر: که گرنگی به جه وه هری هونه ر نادات، به لکو گرنگی به له دوای به کدا هاتنی قوتایخانه کان و شیوازه هونه رییه کان و گه شه کردنیان ده دات. 13

ئیسستاتیکا به شیه وه یه کی گشتی له دوو به ش پیکدیت: به شی تیۆری گشتی: که له سیفاته هاوبه شه کانی نیوان شته جوانه کان ده کۆلێته وه که ده بنه هۆی هه سته کردن به جوانی، ئه و هه سته کردنه به جوانی به شیه وه یه کی ده روونی شیده کاته وه و به شیه وه یه کی فه لسه فیانه سروشتی جوانی پرونده کاته وه و ئه و مه رجانه دیاری ده کات که جوانی له دزیوی جیا ده کاته وه، به لام به شی پراکتیکی

جوانی له هه ردوو فه لسه فه ی هیندی و چینیدا ده بینن. هه روه ها فه یله سووفه کانی یۆنانی وه کو هیراکلیت و دیۆکریت و ئه فلاتوون و ایان دانا که ره سته ی سه ره کی هونه ر جوانییه، و هونه ر لاسایی کردنه وه ی جوانییه و چیتژی جوانی له گونجانی نیوان فۆرمی کاری هونه ری و جوانیی بیر پیکدیت. 8

به درێژایی ئه م میژووه جگه له زاراووی ئیستاتیکا چه ند زاراوویه کیتتر به کاره اتوه، وه ک زاراووه کانی تیۆری هونه ره کان، تیۆری زانسته جوانه کان، تیۆری ئه ده به جوانه کان، هونه ره جوانه کان، کالیستیکا (زانستی جوانی). 9

له میژووی ئیستاتیکادا دوو ته وژمی سه ره کی هه ن: ته وژمیک له کیشه کانی جوانی ده کۆلێته وه دابراو له مرۆف و ته وژمیکیش لیبی ده کۆلێته وه له په یوه ندی به مرۆفه وه. میژووی ئیستاتیکا میژووی مملانیی نیوان ئه م دوو ته وژمه یه له پینا و گۆرینی ئیستاتیکا بۆ مرۆفناسی له ناو سنووری ئه وه ی ئیستاتیکی و هونه رییه. 10

هه روه ها زۆرانبازی نیوان ئایدیالیزم و ماتریالیزم به روونی له میژووی ئیستاتیکادا ده رده که ویت که کاریگه رییه کی زۆری کردووه ته سه ر چه مکی جوانی و ئیستاتیکا به درێژایی ئه م میژووه، چونکه هه ریبه ک له م دوو بۆچوونه له گۆشه نیگای جیا وازه وه ده روانه چه مکی جوانی و هه ولئ شیکردنه وه و رافه کردنی ده دن.

نووسه ران و هونه رمه ندان گرنگییه کی زۆر به لایه نی ئیستاتیکی به ره مه کانیان ده دن و ته نانه ت هه ندیجار به ره مه کانیان ته نها له پینا و پیشکه شکردنی بابه تیکی پر له ئیستاتیکی و جوانییه، چونکه له نیو دنیا ی هونه ر و ئه ده بدا (ئیسستاتیکا - جوانناسی) ئامانجیکی گه وره و

دهلئیت: ئەو بواریه مامه له لهگهڵ وهسف و راشه ی دیارده هونه ریبه کان و نه زمونه جوانییه کان دهکات. 17

که واته جوانی ته نها بابه تی ئیستاتیكا نییه به لکو دزیویش بابه تیکی تری ئیستاتیکیا، ئەمهش له ریگای وینه کان و ئاوازه کان و هیماکانه وه ده بیته بو به دهسته هیتانی سیفه ته جوانییه کانی. ئەگه رچی هونه گرنگترین بابه ته کانی ئیستاتیکیا، به لام تاکه بابه تی نییه، به لکو سروشت و مروث و ئەو شوینه وارانیه به ره می ده هینیت هاوشانی شوینه واره کانی هونه ری پارا و بابه تی ئیستاتیکان، به مجوره ئیستاتیکا ده بیته ری یازیکی فه لسه فی له کاتی کدا هونه ر نه زمونی تاکه که سییه. 18

ئیسستاتیکا جوانی و دزیوی دیاریده کات و له و هۆکارانه ده کۆلیته وه که ده بنه هۆی ده رکه وتنی شتی جوان یان دزیو، ههروه ها له جوانی سروشتی ده کۆلیته وه وه کچۆن له جوانی به دیهیترا و ده کۆلیته وه، ههروه ها له هونه ره کان و جوانی خود و جوانی و اتا ده کۆلیته وه، به مجوره ئەلقه ی په یوه ندی نیتوان فه لسه فه و هونه ره. 19

له لی کۆلینه وه ی ئیسستاتیکا بو مانا تاییه تییه که ی، چهند وته ی وه کو جوان و ناحه ز، بهرز و نزم، دراماتیکی، تراژیک (کاره ساتی)، کۆمیک (پیکه نینی) و ئەپیک (حیماسی) ده خرینه روو. ته وای ئەم وتانه نوینه ری تاییه تی تیگه یشتنی ئیسستاتیکی راسته قینه ن له مه یدانه جو را و جو ره کانی ژیا نی کۆمه لایه تیدا. 20

لیه وه ده رده که ویت که کاری زانی ئیسستاتیکی دانانی پیوه ر و بنه ما و بریار نییه بو کاری هونه ری، یاخود دانانی مه رجی دیار بکرا و بو جوانی و داوا بکات هونه ره مه ندان پیوه ی په یوه ست بن،

تاییه تی: که له وینه هونه ریبه هه مه جو ره کان ده کۆلیته وه و ره خنه له نمونه تاکه کانیا ن ده گرت، ئەم به شه ره خنه ی هونه ریشی پیده گو تریت. 14

ئه گه رچی زانی نی ههستی (الإدراک الحسی) کرداری که ده چیه ناو ههستکردن به جوانییه وه، به لام ئەمهش واتای ئەوه نییه که هه موو زانی نیکی ههستی، ههستکردن به جوانی بیت، چونکه ههستکردن به جوانی پیوسته بو چوونیکی دیار بکرا و بیت بو جوانی و جیا که ره وه ی ئەو شتانه بیت وه سفیا ن ده که بین به جوانی، به لام ئەوه ی ئەم سیفه ته ی لیداده برین، یاخود به سیفه تیکی دژی جوانی وه سفیا ن ده که بین ئەوا به دزیو وه سفیا ن ده که بین، به مجوره بابه تی ئیسستاتیکا لی کۆلینه وه یه له و بریارانه ی په یوه ستن به شته جوانه کانه وه، به م واتایه زانستیکی پیوانه ییه بابه ته که ی ئەو به ها و پیوه رانه یه که ئەم جو ره بریارانه ی له سه ر بنیاد نرا وه. 15

هه موو ئەم پیناسه و لی کدان ه وانه ی ئیسستاتیکا جهخت له سه ر جوانی ده که نه وه و جوانی یان ههستی جوانی یاخود چیرۆکی جوانی به بنه مای کاری هونه ری و ره گه زی سه ره کی ئیسستاتیکا داده نین له کاتی کدا به درێژایی میژووی ئیسستاتیکا جگه له جوانی، دزیویش چووه ته ناو بابه ته کانی ئەم زانسته وه. هه ر ئەمهش وای له (دکتۆر رابورت) کردووه به م پیناسانه رازی نه بچ و له م باره یه وه ده لئ: ئەم زانسته ته نها له جوانی نا کۆلیته وه، به لکو له دزیویش ده کۆلیته وه. 16

له فه ره نگه ی (لالاند) دا ئیسستاتیکا زانستی بریاره کانی هه لسه نگاننده که جوانی و دزیوی له یه کتر جیا ده کاته وه، به لام فه ره نگه ی (ویسته ر) پیناسه یه کی ورد تر بو ئیسستاتیکا ده کات که

به گۆرانی سهردهم و شارستانییهت دهگۆریت یان نهگۆره؟

۲- بۆچونیتک وای دهبنیت که ئیستاتیکا تنهها لیکۆلینهوهی چه مک و زاراه ئیستاتیکیه کانه له گهل شیکردنهوهی واتاکانی شیوه و ناوه رۆک و جوړ و چیژ.

۳- بۆچونیتک ئیستاتیکا به لیکۆلینهوهی وینهی هونهری دادهنیت.

۴- بۆچونیتک هه موو ئهم بۆچونانه به مرۆقهوه ده بهستیتتهوه، کاتیک دهبنیت: هونهر به رهه می مرۆقایه تیبیه و چه شتن دوریبیه کی مرۆقایه تیبیه و بریاردان بریاردانی مرۆقایه تیبیه و وینهی هونه ریش به رهه می مرۆقایه تیبیه. 25

۵- بۆچونیتک پروای وایه ئیستاتیکا جگه له جوانی، گرنگی به (دزیوی) یش ده دات و دهیکاته یه کیتک له ته وه ره کانی بابه ته کانی خۆی.

بۆ ئه وهی بتوانین به شتیوهیه کی دروست له ئیستاتیکا بگهین پتیوسته باس له دوو چه مکی (جوانی و دزیوی) بکهین، چونکه ئهم دوو چه مکه به یه ونه دییه کی راسته و خویان به ئیستاتیکا وه هه یه.

چه مکی جوانی

جوانی یه کیتکه له و چه مکانه ی که مرۆف هه ر له سه ره تای دروست بوونیه وه ههستی پیکردوو و گرنگی پیداو. به دریتزایی میژوو فه یله سووف و بیرمه ندان به پیتی رتیباز و رتچکه فه لسه فی و ئایینی و هونه ریبیه کانیان ئهم چه مکه یان پیتاسه و راقه کردوو و هه ریه که یان له گۆشه نیگای تاییه تی خۆیه وه هه ولیداو ئهم چه مکه روونیکاته وه.

«جوانی به شیوهیه کی گشتی یه که مین شته که ئه قلی ره ها درکی پیده کات، به پیتی پرهنسیپه کان

به لکو زانای ئیستاتیکی پرسیار ده کات و شیده کاته وه که بۆچی خه لک مه رچی دیاریکراو داده نین بۆ ئه وهی جوانی له بابه تیکی دیاریکراو به ره جه سه ته بیت. 21

فیکتۆر باش ده لئ: زانای ئیستاتیکی ته نها به هیوا بوون کاره که ی له ناو زانینی هه ستیدا گه مارۆ نادات، هه روک چۆن هونه رمه ند نییه به هۆی سروشتی هونه ریبیه وه له کاره که یدا سه رکه ویت، به لکو ئه و زانایه و کاره که ی له تیگه یشتنی دیاره ئیستاتیکیه کان و کارکردن له سه ر روونکردنه وهی له زه یمناندا گه مارۆ ده دات. زانای ئیستاتیکی کاتیک باسی رووداو یک یا کیشه یه ک یان به هایه کی ئیستاتیکی ده کات، یا خود کرداره ئیستاتیکیه کان شیده کاته وه، پشت به پرۆگرامه کانی بۆ ساغبوونه وه و ئه زموون ده به ستیت. 22

به مجۆره کاری زانای ئیستاتیکی «له گۆرینی ئه و زانیاریه ئه زموونیه ی که هونه رمه ند یا خود دا هینه ر هه یه تی بۆ زانیاری تیۆری» 23 دا چر ده بیتته وه، چونکه ئیستاتیکا له بنه رته دا گرنگی به بنه ما و کیشه تیۆریه کانی جوانی ده دات، به تاییه تی ئه وانه ی لیکۆلینه وهی کیشه ی سروشتی جوانی و به های جوانی و ئه زموونی جوانی و په یه ونه دی نیوان جوانی و راستی له لایه که وه و جوانی و خیر له لایه کی دیکه وه له خۆ ده گریت.

24 هه موو ئه و پیتاسانه ی له لایه ن فه یله سووفان و بیرمه ندانه وه بۆ ئیستاتیکا کراون له م خالانه دا کورت ده بنه وه:

۱- بۆچونیتک ئیستاتیکا به لیکۆلینه وهی جوانی داده نیت، ئه و جوانیه له هونه ردا بیت یان له سروشتدا، ئه و جوانیه خودیه یان بابه تی؟ ئایا

به لکو له بهرته ودهی بیرۆکه ی جوانیان تیدا دهرده که ویت جوان دهن، واته جوانی ئایدیایی هوئی هممو جوانیه کی بینراوه له سه زه ویدا و جوانی لای ئایدیه کان له سه رووی نه و جوانیه بینراوه وده، جاویدان و نهمر و رهایه، به گۆرانی روژگار و بارودوخ ناگوریت. 30

لایبنتیز ده لیت: جوانی تنوکیکه له زه ریای خوادا. 31 به پپی نه م بیرو رایه جوانی ده گه رپته وه بو ئاسمان: جوانی ئایدیایی (جوانی خودایی) له سه رووی هممو جوانیه که وده، نمونه ی نه م تیوره، تیوری ته سه وفه که وای ده بیین جوانی راسته قینه و بهرز و بلند جوانی خوداییه و له خودی خودا وده و بهرام بهر نه م جوانیه هممو جوانیه کی زه مینی ده پوکیته وه. بیرو رای ئایدیاییه کان له گه ل بیرو رای نه و بیرم ند و فه یله سووفانه دا یه کده گرتته وه که پپیانویه جوانی بابه تییه و نازاده له بیرو بو چونی مرۆف، واته هه رشتتیک جوان بیت مرۆف نه و سیفه ته ی نه داوه ته پالی. جوانی کومه له سیفه تیکی سه ره خویه که عه قل هه ستی پیده کات و به هاکانی جوانی ده خاته پال جوانی و به شداری ده کات له چیژتن و سه رسورمانی خه لک به م جوانیه. جوانی به جوان داده نیت نه گه ر کومه له سیفاتیکی دیاریکراوی تیدا بیت، ئینجا نه گه ر خه لک هه بیت نه م جوانه بچیژت یان نه بیت. 32 دیو کربت ده لیت: بو جوانی بنه مایه کی بابه تی هه یه له جیهاندا. 33 ت پروانینی واقعی به پپچه وانه ی تیروانینی ئایدیاییه وه جوانی به سیفه تیک داده نیت که مرۆف ده دانه پال نه و شتانه ی به جوانیان داده نیت، واته جوانی شتیکی خودیه و ته نها په یه وه سه به مرۆفه وه. که واته جوانی چه مکیکی رپژه ییه: پتوده ره کانی له که سیکه وه بو که سیکه تر ده گۆریت، هه روه ک چون پله کانی

شه کلکی راسته وخویه، مادامیکی ناوه رۆکی هممو شه کلکه کان که رها یان تیدا دهرک پیده کربت یه ک بی، که واته مانای نه وه به که هه رخوا یان ره هان، نه م راسته وخویه ده بی به هه مان نه و وینه یه بلکیتری که ره های تیدا درک پیده که یین، هه ر بو به ش ره های ده بی یه که مجار له ژیر ماسکیکی راسته وخودا جیلوه بدات (مه به ست ماسکی بابه ته دهره کییه کانه) جا بریقه دانه وه ی ره های تیشه کانی له رپگه ی ماسکی جیهانی هه ستیدا هه رخوا ی جوانیه». 26 له پیناسه به کدا هاتوه: جوانی نه و راستیه یه که پیداده گرتت له سه ر پاکیشانی هونه رمه ند بو لای خزی، جوانی سیفه تیکی گشتی مرۆفایه تییه، له سه رووی خیر و هه قه وه به، چونکه نه وه ی خیر و هه ق بیت بیگومان جوانیشه، به لام هممو جوانیک خیر و هه ق نییه، جوانی سیفه تیکی گشتی ره های مرۆفه، له بهر نه وه ی راستیه کی مرۆفایه تییه، هونه رمه ندی داهینر به دوایدا ده گه ریت. 27

جوانی لای فه یله سووفه کان «سیفه تیکه له شته کاندای تیبینی ده کربت، خوشی و رازیوون له دهر وندا دروست ده کات. جوانی له و سیفه تانه یه که په یه وه سه به رازیوون و میهره بانیه وه و یه کیکه له و سی چه مکه ی که بریاره کانی به هایان ده درپته پال که مه به ست جوانی و هه ق و خیره. 28 هه ندیک له بیرم ند و فه یله سووفه کان تیروانینی ئایدیاییان هه یه بو جوانی و پروایان وایه که به هاکان ره هان و ناگورین: خیر و جوانی له دروستکراوی مرۆف نین به لکو به شیکن له پیکهاته ی بونه وه ر. 29 و ایداده نین که جوانی راستیه کی ئایدیاییه و له هه ندیک له شته کاندای به رجه سه ده بیت و وایان لیده کات جوان بن: شته جوانه به رجه سه کانی له خودی خویاندا جوان نین

شته بیینیت و اتاکانی جوانی له لای دهرووژتیت. 37

بهلام بیروپای ناوه‌ند نه‌وه‌یه که جوانی چه‌مکیکی بابه‌تی نییه دابرابیت له خودی مرۆف، چونکه نه‌گهر و ابوایه نه‌و کاته به‌دریژی میژوو شته جوانه‌کان به‌جوانی ده‌مانه‌وه و شته دزیوه‌کانیش به‌دزیوی ده‌مانه‌وه و گۆرانیان به‌سه‌ردا نه‌ده‌هات. هه‌روه‌ها به‌شیتوه‌یه‌کی گشتیش خودی نییه، چونکه نه‌گهر و ابوایه هه‌موو که‌سیتک نه‌مه‌ی ده‌کرده به‌لگه بۆ جوان یاخود به‌دزیو دانانی شته‌کان و نه‌و کاته هیچ و اتایه‌ک بۆ نه‌و چیژه په‌روه‌رده کراوه نه‌ده‌مایه‌وه که و امان لیده‌کات جوانی بیینین. 38

که‌واته هه‌روه‌ک چۆن ناکریت جوانی بیرتیکی رووتی پینه‌گه‌یشتوو بیت، هه‌رواش ناکریت هه‌لچونیتیکی خودی مرۆفیش بیت، که له بوونی ده‌روه‌ی مرۆفدا هیچ بنه‌مایه‌کی نه‌بیت، هه‌ربۆیه بیرمه‌ندانی نه‌مرۆ ریککه‌وتوون له‌سه‌ر گرنگی دانانی ره‌ه‌ندی تر که ده‌چیتته ناو دیاریکردنی جوانییه‌وه له‌گه‌ل نه‌و په‌یوه‌ندییه دووقۆلییه‌ی خودی هه‌ستپیکه‌ر و نه‌و بابه‌ته‌ی که بریاری له‌سه‌رده‌دریت به‌جوانی. 39 هه‌سته‌کانی مرۆف یاخود هه‌لچوونه‌کانی به‌رانبه‌ر شتیکی دیاریکراو نابیتته پتوه‌ریک بۆ بوونی جوانی له‌و شته‌دا، له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌گه‌ل سیفاتی ئیستاتیکی که بوونی جوانی دیاریده‌کات له‌بابه‌ته‌کاندا و له‌گه‌ل خودی هه‌ستپیکه‌ردا، لایه‌نی سییه‌م هه‌یه که نه‌و پتوه‌رانه‌یه کۆمه‌ل ده‌یسه‌پیتیتته سه‌رمرۆف بۆنه‌وه‌ی بریاره ئیستاتیکییه‌کانی راست بیت. 40

هه‌ندیک بیرمه‌ند و فه‌یله‌سوف (چه‌مکی جوانی) یان به‌سووده‌وه به‌ستوو‌ده‌ته‌وه، واته نه‌م چه‌مکه‌یان له‌گۆشه‌نیگای سوودخوازییه‌وه

له‌نیوان مرۆفه‌کاندا ده‌گۆریت، له‌نیوان جوانییه‌کی دل‌رفین که دل‌ه‌کان بۆخۆی ده‌بات، له‌گه‌ل ره‌نگکردنیکی دزیودا که ده‌بیتته هۆی بیزاری و له‌وانه‌یه بیته‌هۆی ترسیش. 34

به‌مپییه جوانی خودییه و په‌یوه‌سته به‌ مرۆفه‌وه: واته مرۆف بریاری جوانی شته‌کان ده‌دات: یاخود سیفه‌تی جوانی ده‌داته پالیان هه‌ر بۆیه [ه‌یوم] ده‌وری یه‌که‌می بریاردانی جوانی بۆ زه‌وقی ئاده‌میزاد ده‌گپیتته‌وه: نه‌ک بۆ جوانی له‌خۆیدا و ده‌لپت: شته‌کان جوانن، هه‌رچه‌نده جیاوازی زۆریش هه‌ن که که‌سان لیک جیا‌ده‌که‌نه‌وه، هه‌میشه شتیکی ده‌مپیتته‌وه که ئاده‌میزادییه، که گه‌ردوونییه. 35

هه‌روه‌ها فه‌یله‌سوفه نوئییه نه‌زمونییه‌کان هه‌مان بۆچوونی واقعیه‌کانیان هه‌یه ده‌رباره‌ی جوانی و بریایان وایه به‌هاکانی خپرو جوانی به‌های رتیه‌بین و تنه‌ها له‌هه‌ستی مرۆفدا بوونیان هه‌یه: به‌واتای کومه‌له‌ بارو هه‌لچونیکه له‌ده‌روه‌ی خودی هه‌ستپیکه‌ردا بوونی نییه... له‌ناودارترین بوژی نه‌م تیزه‌هه‌لچونییه له‌روژئاوا (ریتچاردز - I.A. Richards) و (ئوگدن - C.K. Ogden) ن که پیناسه‌ی جوانییان به‌وه کردووه سیفه‌تیکه مرۆف ده‌یداته پال نه‌و شتانه‌ی که به‌هه‌لچونیتیکی ئاسووده‌که‌سه‌ر هه‌ستی ده‌رووژتیت. 36

جاریت ده‌لت: دوو تیوری دژ به‌یه‌ک هه‌ن که حه‌قیقه‌تی جوانی شیده‌که‌نه‌وه، یه‌که‌میان: پشت به‌نمونه‌ی دیاریکراوی شته‌کان ده‌به‌ستیت. دووه‌میش: جوانی ده‌به‌ستیتته‌وه به‌خویندنه‌وه‌ی ئیمه‌وه بو شته‌کان. تیوری یه‌که‌م مه‌به‌ستی له‌وه‌یه که جوانی بابه‌تییه‌وه له‌شته‌ جوانه‌کاندا، دووه‌میش واته جوانی خودییه، هه‌رکه‌سیتک نه‌م

سوودیکی دیاریکراو یان مه‌بستیگ هه‌بیت. 44
هه‌روه‌ها (جاریت) یش جه‌خت له‌وه ده‌کاته‌وه که
جوانی سوودیبه‌خش نیبیه. 45

هه‌ندیگ بیرمه‌ند و فه‌یله‌سووف بروایان وایه
ئه‌وه‌ی ده‌بیتته هۆی جوانی، ریکببون و په‌یوه‌ندی و
یه‌کیستی و گونجانی نیوان به‌شه‌کانی شته‌کانه.
جوانی ئه‌وه‌یه له‌نیوان به‌ش و پیکهاته‌ی ریکببون
و په‌یوه‌ندی و یه‌کیستی و گونجان زۆریتت.
پروخساری مرۆفایه‌تی کاتیک جوان ده‌بیت که
سه‌رحم ئه‌ندامه‌کانی گونجاوین له‌گه‌ل یه‌کترا و
هاوسه‌نگ بن له‌قه‌باره و شویندا. 46

ئه‌بوچه‌یانی ته‌وحیدی ده‌بارهی جوانی ده‌لتی:
«ته‌واوییه له‌ئه‌ندامه‌کان و گونجانه له‌نیوان
شته‌کان، په‌سه‌نده لای ده‌روون» 47 هه‌روه‌ها له
ئه‌ده‌بیشدا «چامه‌ی شیعی کاتیک جوان ده‌بیت،
ئه‌ندامه‌کانی گونجاو و په‌یوه‌ست بن له‌نیوان
خویندا، هه‌ر به‌شیک شوینی خو‌ی بگریت له
زه‌مینی چامه‌که‌دا و هه‌ر یه‌کیکیان یه‌ک به‌ش له
چاودی‌ری شاعیر وه‌ریگریت: به‌لام ئه‌گه‌ر به‌شیک
زالبوو به‌سه‌ر به‌شه‌کانی تردا، وه‌ک زالبوونی بیر
که له‌سه‌ر حسابی به‌شه‌کانیتر گرنگی پیده‌دریت.
ئه‌وا جوانی له‌و چامه‌یه‌دا نامینیت، له‌به‌ره‌وه‌ی
لیکدوو‌رکه‌وتنه‌وه جیگه‌ی گونجان ده‌گریته‌وه
له‌نیوان ئه‌ندامه‌کانی چامه‌که‌دا». 48 به‌مپه‌یه
بوونه‌وه‌ر یاخود شتی پیکهاته‌وو له‌به‌شی جیاواز،
جوانییه‌که‌ی ته‌واو نابیت هه‌تا به‌شه‌کانی له
سیسته‌می‌کدا ریکنه‌خات و نابیت ره‌هه‌نده‌کانی به
زۆرداری هه‌لبژیریت، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی جوانی
ته‌نها ریکخستن و مه‌زنییه» 49

یه‌که‌م شت که لیکۆله‌ران توانییان له‌په‌وه‌ره‌کانی
دیارده‌کانی جوانی ده‌ریبیتن له‌سروش و هونه‌ردا
«تاراده‌یه‌ک ئه‌و گونجانه گشتییه بوو که

لیکداته‌وه. کرۆکی بیروای (سوقرات) ئه‌وه‌یه که
جوانی هه‌موو شتیگه سوود به‌مرۆف بگه‌یه‌نیت و
که‌لک یان خیریگ به‌ده‌ست بینیت بۆی. به‌مجۆره
سوقرات جیا‌وازییه‌کی زۆری له‌نیوان هونه‌ره
جوانه‌کان و هونه‌ره پراکتیکیه‌کاندا نه‌کرد. له‌به‌ر
ئه‌وه‌ی مه‌رجی له‌سه‌ر هه‌موو هونه‌ره‌کان دانا به‌وه‌ی
که‌لک به‌ده‌ست بین بۆ مرۆف. 41

له‌سوقرات ده‌گی‌ردریتته‌وه که له‌یه‌کیگ له
وتووێژه‌کاندا شانازیکردوو به‌چاوه‌ ده‌رتۆقیوه‌کانی
و لوته‌گه‌وره‌ فشه‌که‌ی و ئه‌مه‌ی له‌نیشانه‌کانی
جوانی داناوه. له‌به‌ره‌وه‌ی ده‌رتۆقیوی چاوه‌کانی
واده‌کات به‌تواناتریتت له‌بینیندا و فشی لوتیشی
وابلیده‌کات به‌تواناتر بیت له‌بۆنکردندا. 42

(جیۆ) فه‌ره‌نسی و (راسکن) ی‌ئینگلیزی
هه‌مان بۆچوونی سوودخوازییان هه‌یه‌ ده‌بارهی
چه‌مکی جوانی و وای بۆده‌چن جوانی
هه‌ستکردنیکی ژیرییه به‌ریگه‌وتنیکی شت یان
گونجانی له‌گه‌ل ئه‌و کاره‌ی که له‌پیناویدا له‌ژیاندا
دۆزراوه‌ته‌وه. هه‌ر کاتیک شتیگ توانی کاره‌که‌ی
له‌ژیاندا به‌ده‌ست بینیت، ئه‌وه له‌شته‌کانیتر
زیک‌تره بۆجوانی و ته‌واوی، و قه‌شه‌نگترین
جوانکاری که ته‌لار ده‌توانی خو‌ی پیناویته‌وه
به‌شیوه‌یه‌کی گشتی گونجانه له‌گه‌ل کاری
ته‌لاره‌که. 43

به‌لام هه‌ندیکیتر پیچه‌وانه‌ی ئه‌م بیروایه‌یان
هه‌یه سه‌ه‌بارت به‌جوانی و لایانوایه بۆ
به‌ده‌سته‌یتانی جوانی له‌شته‌کاندا پتوبسته‌ ئه‌و
شته له‌سوود و که‌لکه‌که‌ی دابیرین بۆ ئه‌وه‌ی
هه‌ست به‌جوانی بکه‌ین، له‌وانه (کانت) ه‌که
به‌مجۆره پیناسه‌ی جوانی ده‌کات و ده‌لپت: ئه‌و
شته‌یه که خو‌ش‌حالی مرۆف و رازیبوونی
ئاره‌زوویه‌تی به‌بی ئه‌وه‌ی له‌ پشت خو‌ش‌حالیه‌کانه‌وه